

Prijedlog odredbi o otvorenoj znanosti za novi Zakon o znanosti i visokom obrazovanju

Radna skupina za izradu prijedloga nacionalnog plana i politika otvorene znanosti

Radna skupina predlaže uvrštavanje sljedećeg članka o otvorenoj znanosti i otvorenom obrazovanju:

Članak 1.

(1) Znanstvena se istraživanja provode u skladu s načelima otvorene znanosti i temelje se na otvorenom i suradničkom procesu istraživanja, na otvorenom pristupu svim rezultatima znanstveno-istraživačkog rada (publikacijama, istraživačkim podacima, softveru i dr.) te otvorenoj i interoperabilnoj istraživačkoj infrastrukturi.

(2) Publikacije nastale u potpunosti ili djelomično financiranjem javnim sredstvima moraju biti dostupne u otvorenom pristupu kroz institucijski repozitorij ustanove ili neki drugi otvoreno dostupni digitalni repozitorij koji je dio hrvatske otvorene istraživačke i obrazovne infrastrukture.

(3) Istraživački podaci i drugi rezultati nastali na temelju istraživanja koja se u potpunosti ili djelomično financiraju javnim sredstvima, a koji nisu obuhvaćeni stavkom 2, moraju biti dostupni u otvorenom pristupu kroz institucijski repozitorij ustanove ili neku drugu vjerodostojnu otvoreno dostupnu istraživačku infrastrukturu po načelu "otvoreni koliko god je moguće, zatvoreni samo koliko je neophodno" u skladu s FAIR principima (istraživački podaci moraju biti pronalazljivi, dostupni, interoperabilni i ponovno upotrebljivi).

(4) U cilju postizanja široke i jednake dostupnosti obrazovanja i unapređenja kvalitete obrazovnog procesa i ishoda obrazovanja, potiče se primjena načela otvorenog obrazovanja, posebno različitosti u načinima učenja i poučavanja, načinima stvaranja i dijeljenja znanja te uporaba i stvaranje otvorenih obrazovnih sadržaja.

(5) Kod vrednovanja znanstvene uspješnosti institucija, projekata i pojedinaca, kao i kod vrednovanja kvalitete obrazovnog procesa institucija i pojedinaca, kriterije je potrebno formulirati tako da se između ostaloga potiče inovativnost, suradnja, dijeljenje, transparentnost i otvorenost kao doprinos otvorenoj znanosti i otvorenom obrazovanju.

(6) Otvorena istraživačka infrastruktura omogućava provođenje istraživanja u skladu s načelima otvorene znanosti, a uključuje podatkovnu infrastrukturu za pohranu i upravljanje podacima, posebno digitalne repozitorije i arhive, informacijske sustave i baze podataka, napredne računalne sustave za obradu podataka, komunikacijske mreže, softver otvorenog koda, druge digitalne usluge, alate i komponente e-infrastrukture, kao i istraživačku opremu i skupove instrumenata otvoreno dostupnih istraživačkoj zajednici. Poseban dio otvorene istraživačke infrastrukture čine i sami podaci u otvorenom pristupu: podaci o sustavu znanosti i znanstvenoj djelatnosti, publikacije, istraživački podaci i drugi rezultati nastali kao rezultat istraživačke djelatnosti.

(7) Otvorena istraživačka infrastruktura se izgrađuje i njome se upravlja na održiv i transparentan način, s učešćem predstavnika zajednice korisnika u upravljačkim tijelima. Hrvatska istraživačka infrastruktura treba se graditi u skladu s međunarodnim standardima i dobrim praksama, i uklapati u postojeće europske i globalne infrastrukture.

(8) Ministarstvo nadležno za znanost donosi nacionalnu politiku i akcijski plan otvorene znanosti za razdoblje od 5 godina u kojem će se utvrditi modaliteti i instrumenti osiguravanja otvorene znanosti.

Radna skupina predlaže u poglavlju ili članku o uvjetima za završetak studija uvrštavanje sljedećih stavaka vezanih uz objavu završnih radova i disertacija u otvorenom pristupu:

Članak 2.

(1) Visoka učilišta su dužna sve završne i diplomatske radove te doktorske disertacije trajno pohraniti i objaviti u otvorenom pristupu putem institucijskog repozitorija visokog učilišta te omogućiti Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu njihovo preuzimanje.

(2) Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu dužna je putem odgovarajućeg nacionalnog repozitorija završnih i diplomskih radove te doktorskih disertacija osigurati dugotrajnu pohranu i očuvanje radova te im omogućiti otvoreni pristup.

(3) Objava radova u otvorenom pristupu iz stavka 1 ovog članka putem repozitorija može se odgoditi na određeno vrijeme uz obrazloženje, u skladu s općim aktom visokog učilišta kojim se uređuju pitanja skrbi o rezultatima znanstvene djelatnosti studenata.

(4) Pri upisu studenata na studij visoko učilište je dužno upoznati studente s njihovim pravima i obvezama u pogledu zaštite intelektualnog vlasništva koje proizlaze iz njihove znanstvene i akademske djelatnosti tijekom studija te osigurati odgovarajuću suglasnost za trajnu pohranu njihovih radova i objavu tih radova u otvorenom pristupu.

Radna skupina predlaže da se na odgovarajućim mjestima u tekstu Zakona također uvažavaju i sljedeći prijedlozi:

U dijelu Zakona koji će definirati temeljna načela znanstvene djelatnosti i visokog obrazovanja potrebno je naglasiti načela otvorene znanosti i otvorenog obrazovanja.

U dijelu Zakona koji će definirati financiranje znanstvene djelatnosti i visokog obrazovanja potrebno je definirati mogućnosti financiranja aktivnosti vezanih uz otvaranje i popularizaciju znanosti.

U dijelu Zakona koji će se odnositi na informacijski sustav znanosti potrebno je osigurati transparentnost i što je moguće otvorenije korištenje podataka koje će takav sustav sadržavati, a u skladu s načelima otvorene znanosti.

U dijelu zakona kojim će se urediti vrednovanje znanstvene uspješnosti ustanova, projekata i pojedinaca, kao i vrednovanje kvalitete obrazovnog procesa ustanova i pojedinaca potrebno je predvidjeti vrednovanje primjene načela i doprinos otvorenoj znanosti i otvorenom obrazovanju.